

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. kovo 17 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė), Gedimino Sagačio ir Donato Šerno (pranešėjas),
teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovo **R. D. ir atsakovo A. Č.** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 14 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo Rolando Dromanto ieškinį atsakovui A. Č. dėl netesybų priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių preliminariojoje sutartyje nustatytų netesybų priteisimą ir jų mažinimo pagrindus, kai sandorio šalys nustatytu terminu nesudaro pagrindinės sutarties, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo 2 mln. Eur netesybų, 5 proc. metinių palūkanų nuo bylos iškėlimo iki teismo sprendimo įvykdymo.
3. Ieškovas nurodė, kad atsakovas per Estijoje registruotą kontroliuojančiąją bendrovę „Demir Holding OU“ (toliau – ir kontroliuojančioji bendrovė) valdo 2624 vnt. UAB „Kauno stiklas“ akcijų, suteikiančių 52,48 proc. balsų bendrovės akcininkų susirinkime. Atsakovas yra vienintelis kontroliuojančiosios bendrovės dalyvis, turintis 2500 šios bendrovės akcinio kapitalo dalių. Ieškovą ir atsakovą sieja ilgalaikiai verslo santykiai, ieškovas su atsakovu sprendė įvairius UAB „Kauno stiklas“ verslo klausimus, ieškovas atstovavo šios bendrovės interesams derybose įsigyjant bendrovės akcijas. Kaip atlygį už atstovaviną derybose ir tarpininkaviną atsakovas pasiūlė ieškovui įsigyti UAB „Kauno stiklas“ akcijų kontrolinį paketą valdančios kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalį. Dėl to atsakovo iniciatyva buvo parengta ir po ilgų derybų šalių sudaryta 2014 m. gruodžio 15 d. preliminarioji bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių pirkimo-pardavimo sutartis (toliau – ir Preliminarioji sutartis).
4. Preliminariosios sutarties 2.1 ir 3.1 punktais atsakovas įsipareigojo parduoti ir perduoti ieškovui nuosavybės teises į 715 vnt. kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių, o ieškovas įgijo teisę nupirkti ir priimti šios bendrovės dalis (715 vnt.) už 45 000 Eur. Preliminariosios sutarties 4.5 punkte šalys nustatė, kad, iki 2018 m. gegužės 20 d. joms nepasirašius kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentų, atsakovas įsipareigojo sumokėti ieškovui 2 mln. Eur baudą. Toks baudos dydis buvo nustatytas atsižvelgiant į bendrovės verslo vertę (bendrovės „Demir Holding OU“ vertė artima 5 mln. Eur). Šalių tikroji valia buvo nukreipta į atsakovo atsiskaitymo su ieškovu įforminimą. Šią aplinkybę patvirtina Preliminariosios sutarties 4.4 punkto nuostata, kurioje šalių įtvirtinta, kad pagrindinėje sutartyje bus nustatyta atsakovo pareiga atpirkti kontroliuojančiosios bendrovės akcijas už 1 500 000 Eur ieškovui pareikalavus.
5. Preliminariosios sutarties 3.1 punkte šalys nustatė, kad, ieškovui raštu pateikus atsakovui pageidavimą nupirkti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis, atsakovas privalės jas parduoti už 45 000 Eur kainą; šios sutarties 3.2 punkte šalys nurodė, kad bendrovės „Demir Holding OU“ dalių kaina yra galutinė. Ieškovas įteikė atsakovui pranešimą apie pageidavimą nupirkti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis, tačiau atsakovas po dvejų metų nuo Preliminariosios sutarties sudarymo kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriuo, be kita ko, reikalavo minėtą sutartį pripažinti negaliojančia. Kauno apygardos teismas 2017 m. gruodžio 21 d. sprendimu civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#) tokį jo reikalavimą atmetė. Pareikšdamas ieškinį dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia, atsakovas akivaizdžiai išreiškė savo valią neperleisti ieškovo nuosavybės kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių, todėl ieškovas neatliko mokėjimo už jas pagal Preliminariosios sutarties nuostatas. Tačiau tai nepaneigia atsakovo pareigos sumokėti ieškovui Preliminariosios sutarties 4.5 punkte nustatytą baudą. Taigi atsakovui kyla Preliminariojoje sutartyje nustatyti padariniai neįvykdžius sutarties – sutartinė civilinė atsakomybė pažeidus ieškovui priimtus sutartinius įsipareigojimus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Kauno apygardos teismas 2019 m. rugsėjo 16 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė ieškovui iš atsakovo 0,5 mln. Eur, 5 proc. metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. kovo 12 d.) iki teismo sprendimo įvykdymo, 6164 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, taip pat priteisė atsakovui iš ieškovo 2242 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, iš atsakovo valstybei priteisė 6,84 Eur išlaidų, susijusių su dokumentų įteikimu. Iš ieškovo atsakovui priteisė 2242 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

7. Teismas nustatė, kad atsakovas yra bendrovės „Demir Holding OU“ dalininkas ir jam priklauso visas šios bendrovės įstatinis kapitalas – 2500 vienetų akcinio kapitalo dalių. Bendrovė „Demir Holding OU“ yra vienas iš Bendrovės akcininkų. 2014 m. gruodžio 15 d. atsakovas ir ieškovas sudarė kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių preliminarįją pirkimo–pardavimo sutartį, kuria atsakovas (pardavėjas) įsipareigojo nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. parduoti ir perduoti nuosavybėn ieškovui (pirkėjui) 715 vienetų bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių, o ieškovas įgijo teisę nupirkti ir priimti nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. Sutartyje nurodytas šios bendrovės akcinio kapitalo dalis už 45 000 Eur sumą. Preliminariosios sutarties 4.4 punkte įtvirtinta nuostata, jog nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. po Sutarties kainos įskaitymo į atsakovo sąskaitą banke Estijos notarų biure šalys pasirašys kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentus, kuriuose privalo būti sąlyga, įpareigojanti atsakovą atpirkti šias dalis už 1 500 000 Eur, jeigu ieškovas pateiks pardavėjui raštišką reikalavimą. Ieškovas 2015 m. balandžio 14 d. raštu pranešė atsakovui apie savo pageidavimą nupirkti 715 vnt. bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių už Preliminariojoje sutartyje nurodytą dalių kainą, ją įsipareigojo sumokėti atsakovui iki 2017 m. gruodžio 4 d., tačiau iki 2017 m. gruodžio 4 d. sutarta 45 000 Eur suma nebuvo ieškovo sumokėta. Pagrindinė sutartis nebuvo sudaryta nustatytais terminais, todėl pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.165 straipsnio 5 dalį prievolė sudaryti šią sutartį pasibaigė.
8. Teismas nustatė, kad Kauno apygardos teisme 2017 m. sausio 6 d. buvo iškelta civilinė byla Nr. e2-1599-259/2017 pagal A. Č. ir UAB „Ketonas“ ieškinį atsakovams R. D. ir I. B. dėl preliminarųjų sutarčių pripažinimo negaliojančiomis, taip pat kitų reikalavimų. Vienas iš šio ieškinio reikalavimų – pripažinti Preliminariąją sutartį negaliojančia *ab initio* (nuo pradžių), netaikant restitucijos; tuo atveju, jeigu teismas nepripažintų nurodytų sandorių negaliojančiais, pripažinti, kad iš apsimestinių sutarčių kylančios prievolės yra iš pagrindinės prievolės apmokėti vekselį kylančios šalutinės akcesorinės prievolės, skirtos pagrindinės prievolės įvykdymui užtikrinti, bei pripažinti jas pasibaigusiomis dėl to, kad A. Č. įvykdė pagrindinę prievolę apmokėti vekselį. Kauno apygardos teismas 2017 m. gruodžio 21 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-1599-259/2017 atmetė ieškinį (išskyrus reikalavimą dėl išskeldinimo) bei atsakovų priešieškinį. Šis sprendimas buvo peržiūrėtas apeliacine (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-677-516/2018) bei kasacine tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje bylos Nr. e3K-3-197-916/2019), tačiau skundai netenkinti, taigi pirmosios instancijos teismo sprendimas yra įsiteisėjęs.
9. Minėtame Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime yra pasisakyta, kad ginčijami susitarimas su I. B. ir Preliminarioji sutartis su R. D. neprieštarauja bendriesiems teisės principams, viešajai tvarkai ar imperatyviosioms įstatymo nuostatoms, ieškovai nepagrindė teiginių, jog iš susitarimo ir Preliminariosios sutarties kylančios prievolės yra iš pagrindinės prievolės apmokėti vekselį kylančios akcesorinės prievolės, ieškovo prievolės, įtvirtintos susitarime ir Preliminariojoje sutartyje, yra savarankiškos ir niekaip nesusijusios su A. Č. prievole apmokėti vekseliuose nurodytas sumas R. D.; dėl ieškovo argumentų, kad susitarimas ir Preliminarioji sutartis jiems sukuria neproporcingai dideles pareigas bei milžiniškas finansines pasekmes, nes R. D. gauna neproporcingai didelę naudą (45 000 Eur kainą už 28,60 proc. bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių visiškai neatitinka šių dalių rinkos vertės (1 371 942 Eur), teismas minėtoje nutartyje pažymėjo, kad sutarčių šalys ilgai tarėsi, derino sutarčių sąlygas; teismas vertino, kad abiejų šalių susitarimas buvo pasiektas dėl visų sutarties sąlygų, o Sutartis neprieštarauja bendriesiems teisės principams, viešajai tvarkai ar imperatyviosioms įstatymo nuostatoms.
10. Teismas konstatavo, kad nors nagrinėjamoje byloje atsakovas pasisako dėl esminės šalių nelygybės, sandorio apsimestinumo, psichologinio smurto ir spaudimo, tačiau išnagrinėtoje ankstesnėje civilinėje byloje teismų nustatytos aplinkybės patvirtina, jog atsakovas yra didelę patirtį turintis verslininkas, valdantis kelių didelių bendrovių akcijų paketus; atsakovą ir ieškovą sieja ilgalaikiai verslo santykiai; ginčijamų sutarčių projektai buvo rengiami atsakovo iniciatyva, jam aktyviai dalyvaujant; šalys ilgai aptarinėjo akcijų dalies pirkimo–pardavimo sutarties tekstą, jį koregavo ir intensyviai derino. Tokios teismų nustatytos aplinkybės patvirtina ieškovo ieškinyje išdėstytas aplinkybes dėl šalių ilgalaikių verslo santykių ir Preliminariosios sutarties sudarymo bei šalių laisvą valią ir apsisprendimą dėl Preliminariosios sutarties sąlygų, padarinių nesudarius pagrindinės sutarties.
11. Nustatęs, kad atsakovas gavo ieškovo pranešimą apie siekį įsigyti 715 vnt. kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių už Preliminariojoje sutartyje nustatytą kainą, teismas konstatavo, kad Preliminarioji sutartis buvo pradėta vykdyti. Aplinkybė, kad 2017 m. sausio 6 d. (iki Preliminariojoje sutartyje nustatyto kainos sumokėjimo termino) atsakovas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia, teismas vertino kaip aiškų atsisakymą vykdyti Preliminariąją sutartį išreiškimą ir konstatavo, kad atsakovas pažeidė Preliminariosios sutarties 5.1.2 punkte įtvirtintą įsipareigojimą neatlikti veiksmų, ribojančių pirkėjo (ieškovo) galimybę įsigyti parduodamas kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis ir jomis disponuoti. Todėl ieškovas turėjo teisę sustabdyti kainos mokėjimą. Teismas atsakovo atsisakymą sudaryti pagrindinę sutartį nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste pripažino nepagrįstu.
12. Teismas pažymėjo, kad nedraudžiamą preliminariniojoje sutartyje įtvirtinti netesybas dėl pagrindinės sutarties nesudarymo, ir nusprendė, kad toks netesybų nustatymas šiuo atveju negali būti vertinamas kaip preliminarinosios sutarties bruožas (principo), pagal kurį negalima reikalauti įvykdyti šią sutartį natūra, pažeidimas ar sutarties laisvės principo, kuris draudžia versti kitą asmenį sutikti su tokiomis sąlygomis, su kuriomis jis nesutinka, nepaisymas.
13. Įvertinęs sandorio vertę, taip pat aplinkybes, kad atsakovas yra verslininkas, kuriam derybų dėl Preliminariosios sutarties sąlygų sudarymo metu atstovavo profesionalūs teisininkai, byloje nenustatyta, jog ieškovas ateityje patirtų didelių nuostolių dėl atsakovo atsisakymo sudaryti pagrindinę sutartį, teismas nusprendė, kad Preliminariosios sutarties 4.5 punkte nustatytas netesybų dydis, lyginant su šioje sutartyje nustatyta kaina, yra aiškiai per didelis, todėl sutartyje nustatytas netesybas sumažino iki 0,5 mln. Eur.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo ir atsakovo apeliacinius skundus, 2020 m. liepos 14 d. nutartimi Kauno apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 16 d. sprendimą pakeitė, priteisė ieškovui iš atsakovo 1 455 000 Eur baudos, 5 proc. metines palikšanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2018 m. kovo 12 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo bei 10 581,55 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; valstybei iš atsakovo priteisė 6,84 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, taip pat ieškovui iš atsakovo priteisė 7200 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.
15. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime teisėtai ir pagrįstai nevertino atsakovo argumentų, susijusių su jo valios neatitinkančia Sutarties 4.5 punkto sąlyga, nes Kauno apygardos teismas 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime (civilinė byla Nr. e2-1599-259/2017 pagal A. Č. ir UAB „Ketonas“ ieškinį R. D. ir I. B.) atmetė ieškovo argumentus, kuriais Sutartis buvo ginčijama dėl jos apsimestinumo, sudarymo dėl apgaulės ir psichologinio spaudimo. Teismas minėtoje byloje įvertino, kad dėl visų Sutarties sąlygų buvo pasiektas abiejų šalių susitarimas, taip pat konstatavo, jog Sutartis neprieštarauja bendriesiems teisės principams, viešajai tvarkai ar imperatyviosioms įstatymo nuostatoms. Šis teismo sprendimas yra įsiteisėjęs.
16. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo argumentui, kad atsakovas negali remtis aplinkybe, jog ieškovas neįvykdė Preliminariosios sutarties (ieškovas iki 2017 m. gruodžio 4 d. nesumokėjo 45 000 Eur), nes jis šios sąlygos neįvykdė dėl paties atsakovo veiksmų (jo kreipimosi į teismą dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia *ab initio* dar iki sutarties vykdymo termino): atsakovas į teismą kreipėsi dar 2017 m. sausio 6 d., t. y. iki ieškovo pareigos sumokėti atsakovui Sutarties kainą.
17. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas sumažino Preliminariąją sutartimi sulgytas netesybas nuo 2 mln. Eur iki 0,5 mln. Eur, atsižvelgdamas išimtinai į sutarties kainą, t. y. į kainą, kurią įsipareigojo sumokėti ieškovas atsakovui už 715 vnt. (iš 2500 vnt.) bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių. Nurodęs, kad Kauno apygardos teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2-1599-259/2017 konstatuota, jog 28,60 proc. kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių rinkos vertė yra 1 371 942

Eur, į šią aplinkybę, sprendamas dėl to, ar 2 mln. Eur netesybų dydis nėra neprotingai didelis, neatsižvelgė. Kolegijos teigimu, sutarties kaina nebūtinai turi sutapti su sandorio verte. Atsižvelgdama į Sutarties 4.4 punktą, kuriuo šalys susitarė, jog kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentuose privalo būti sąlyga, įpareigojanti pardavėją (atsakovą) atpirkti šios bendrovės akcinio kapitalo dalis už 1,5 mln. Eur, jei pirkėjas (ieškovas) pateiks pardavėjui raštišką reikalavimą, kolegija nusprendė, kad nagrinėjamu atveju Sutarties kaina nėra lygi sandorio vertei ir kad dėl Sutarties neįvykdymo ieškovas patyrė nuostolių negautų pajamų forma, nes negalėjo įgyvendinti Sutarties 4.4 punktu nustatytos teisės reikalauti iš atsakovo atpirkti akcijas už 1,5 mln. Eur.

18. Kolegija padarė išvadą, kad Preliminariojoje sutartyje nustatytos netesybos sudaro daugiau kaip ketvirtadalį realios sandorio vertės ir tokia suma neatitinka šalių interesų pusiausvyros bei teisingumo principo. Dėl to nusprendė, kad netesybos nuo sutartyje nustatyto dydžio gali būti mažinamos iki realiai ieškovo patirtų nuostolių atsakovui neįvykdžius Preliminariosios sutarties, t. y. iki 1 455 000 Eur (1,5 mln. Eur (negautos pajamos) – 45 000 Eur (Sutarties kaina).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 14 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškini atmeti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

19.1. Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas, kad kreipimasis į teismą su ieškiniu dėl sutarties pripažinimo negaliojančia yra šalies veiksmas, atimantis teisę remtis kitos šalies sutarties nevykdymu, nepagrįstai išplėtė [CK 6.206 straipsnio](#) normą. Toks [CK 6.206](#) straipsnio normos aiškinimas neatitinka nei įstatymo lingvistinio teksto, nei Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-517/2010](#); 2009 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-31/2009](#)), nei UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principų [CK 6.206](#) straipsnis siejamas su sutarties pažeidimais, šalies kalte, o ne su konstitucinės teisės kreiptis į teismą įgyvendinimu, kai sutartis vis dar galioja. Atsakovas, kreipdamasis į teismą dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia, pasinaudojo jam įstatyme suteikta teise, tačiau jokio sutarties pažeidimo nepadarė. Apeliacinės instancijos teismas nenustatė atsakovo kaltės. Ankstesnio teismo proceso metu Preliminarioji sutartis galiojo, taigi ieškovas neturėjo kliūčių įvykdyti savo pareigą – sumokėti joje nustatytą kainą, nes kainos mokėjimas buvo jo rizika.

19.2. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalį, nes priteisė baudines netesybas (angl. *punitive damages*). Teismų praktikoje išaiškinta, kad baudinės netesybos Lietuvoje draudžiamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-267-619/2015). Viena iš baudinių netesybų yra neprotingo dydžio netesybos. Šalių sudarytos sutarties kaina yra 45 000 Eur, o priteista bauda (1 455 000 Eur) yra daugiau kaip 30 kartų didesnė už sutarties kainą. Tokia teismo priteista bauda neatitinka teisingumo principo, nes atsakovo atsakomybė neadekvati jo pagal Preliminariąją sutartį gautinai naudai. Pažeistas ir protingumo principas, nes kreditorius negali reikalauti, o skolininkas neturi mokėti neadekvačios baudos. Netesybų mažinimui reikšmingas šalių interesų pusiausvyros užtikrinimas. Tokia teismo išvada prieštarauja teismų praktikai, kai aiškiai per didelės netesybos yra mažinamos.

19.3. Lietuvos apeliacinis teismas padarė neteisėtos nutarties priėmimui esminę įtaką turėjusį [CK 6.249](#) straipsnio 1 dalies pažeidimą, nes ieškovo negautomis pajamomis pripažino hipotetinę sumą, kurios neįrodinėjo net pats ieškovas (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 178 straipsnis). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje taikomas itin aukštas negautų pajamų įrodinėjimo standartas. Tuo tarpu Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje baudos dydis, kuris pripažintas ieškovo negautomis pajamomis, iš esmės nemotyvuotas, neatsižvelgta ir į tai, kad turi būti priteisiamas grynas pelnas, o ne grynosios pajamos. Toks neteisėtas precedentas, kai netesybų atveju paneigiama negautų pajamų instituto esmė, neatitinka nei įstatymo nuostatų, nei jas plėtojančios teismų praktikos.

19.4. Apeliacinės instancijos teismas, sprendamas dėl baudos dydžio, rėmėsi ne Preliminariojoje sutartyje nustatyta kaina (45 000 Eur), bet tariama šios sutarties verte (1 371 942 Eur). Kadangi sutartyje buvo apibrėžta atsakovo nauda (45 000 Eur), tai nuo šios sumos turėtų būti vertinamas baudos dydžio proporcingumas. Teismų praktikoje patvirtinama, kad baudos dydis lygintinas su sutarties kaina (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-358-916/2015).

19.5. Apeliacinės instancijos teismas padarė neteisėtos nutarties priėmimui esminę įtaką turėjusį įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimą ([CPK 185](#) straipsnis), nes iš byloje buvusių dviejų įrodymų, kuriais įrodinėtos reikšmingos aplinkybės, pasirinko tik vieną ir nemotyavo tokio pasirinkimo priežasčių. Į bylą buvo pateikti du vertinimo dokumentai – vertinimo ataskaita Nr. 17-V02-01 ir konsultacija dėl bendrovės akcijų paketo kainos. Apeliacinės instancijos teismas vadovavosi pirmuoju, atsakovui mažiau palankiu, įrodymu ir neargumentavo, dėl kokių priežasčių nesiremia antruoju. Sprendamas dėl baudos ir sutarties tariamos vertės santykio, teismas netinkamai apskaičiavo baudos ir sutarties tariamos vertės proporciją į mažesnę pusę. Jei Lietuvos apeliacinis teismas proporciją būtų apskaičiavęs tinkamai, galimai būtų buvusi priimta teisinga nutartis. Tinkamas įrodymų vertinimas yra esminė teisės į teisingą teismą įgyvendinimo prielaida, kurią būtina užtikrinti kiekvienoje byloje, todėl šis pažeidimas turi esminę reikšmę vienodam teisės taikymui ir aiškinimui.

19.6. Apeliacinės instancijos teismas iš esmės nemotyavo priteistos baudos dydžio. Pagrindinė sutartis, į kurią turėjo būti perkelta Preliminariosios sutarties nuostata, įtvirtinti atpirkimo pareigą, nebuvo sudaryta, todėl tokia nuostata negali patvirtinti tikėtumo ieškoviui gauti tokias pajamas. Be to, tokios sutartyje nustatytos netesybos nedera su sąžininga verslo praktika, nes sutartyje nustatyta bauda neadekvati sutarties kainai. Preliminariosios sutarties kainos ir baudos dydžio disproporcija patvirtina netesybų mažinimo sąlygą – netesybos suteikia galimybę vienai iš šalių nepagrįstai praturtėti ir pažeisti kitos šalies interesus.

19.7. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismų praktikoje nustatytos teismo pareigos kontroliuoti netesybų dydį iki teisėto lygio ir šios pareigos tinkamai neįvykdė (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-75-823/2020](#); 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-152-313/2018](#), kt.). Be to, apeliacinės instancijos teismas nesivadovavo teismų praktika, kurioje detalai aptartos netesybų mažinimo pagrindą sudarančios aplinkybės (proporcingumas, sutarties kaina, atitiktis protingumo, sąžiningumo principams atitiktis sąžiningai verslo praktikai, nepagrįsto praturtėjimo prevencija, šalių teisėtų interesų apsauga, šalių interesų pusiausvyra, netesybų santykis su nuostoliais) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 25 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-234-248/2016](#); kt.).

20. Ieškovas atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo šį kasacinį skundą atmeti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

20.1. Kitoje tarp šalių išnagrinėtoje byloje, kurioje atsakovas reikalavo Preliminariąją sutartį pripažinti negaliojančia, teismas pripažino, kad tokia sutartis ir visos jos nuostatos yra teisėtos ir privalo būti vykdomos. *Res judicata* (galutinis teismo sprendimas) galią nagrinėjamam ginčui turinčiame Kauno apygardos teismo 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#) konstatuota, kad Preliminarioji sutartis yra teisėta, jos nuostatos neprieštarauja imperatyvioms teisės normoms. Konstatavus, kad sutarties ir jos nuostata, kartu ir sutarties 4.5 punkto, galiojimo bei privalomumo šalims klausimas yra išspręstas kitoje civilinėje byloje, pripažintina, jog atsakovas, ginčydamas įsiteisėjusiais teismo procesiniais sprendimais konstatuotas aplinkybes ir išspręstus teisinius santykius, pažeidžia [CPK 279 straipsnio](#) 4 dalies nuostatą.

- 20.2. Atsakovas [CK 6.206 straipsnio](#) normos pažeidimą sieja su sutarties pažeidimu, šalies kalte ir nurodo, kad konstitucinės teisės kreiptis į teismą įgyvendinimas negali būti laikomas sutarties pažeidimu. Tačiau atsakovas nutyli tai, kad jis ne tik pareiškė ieškinį ieškoviui dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu, bet ir melagingai įskundė ieškovą, apkaltindamas jį sunkių nusikaltimų padarymu (turto prievartavimu, vėliau, pakeitęs advokatą, – pasikėsiniu sukčiauti), todėl ieškovo atžvilgiu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas. Pažymina, kad atsakovas pažeidė Preliminariosios sutarties 5.1.2 punktą, kuriuo įsipareigojo neatlikti veiksmų, kuriais būtų apsunkintas kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių perleidimas. Ginčydamas Preliminariosios sutarties galiojimą, atsakovas akivaizdžiai išreiškė savo valią neperleisti ieškoviui kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių. Atkreiptas dėmesys į tai, kad Sutarties 4.5 punkte sąlyga mokėti netesības nėra siejama su atsakovo kalte nesudarius pagrindinės sutarties. Minėta sąlyga siejama su terminu, per kurį turi būti pasirašyti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentai, arba su faktu, kad iki 2017 m. gruodžio 20 d. smarkiai sumažės kontroliuojančiosios bendrovės rinkos vertė. Netesybų mokėjimas nesietinas ir su ieškovo pareiga sumokėti sutarties kainą. Vienintelis pagrindas atsakovui neperleisti bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių ir nemokėti 2 mln. Eur netesybų nustatytas Preliminariosios sutarties 8.2 punkte, t. y. jei pirkejas per šešis mėnesius nuo šios sutarties pasirašymo dienos nepateikia pranešimo apie pageidavimą nupirkti parduodamas akcijas, laikoma, kad pirkejas nepageidauja jų įsigyti ir sutartis netenka galios. Ieškovas įteikė atsakovui savo pranešimą apie pageidavimą įsigyti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis.
- 20.3. Atsakovas, pats pasiūlęs ieškoviui Sutarties 4.5 punkto formuluoję, spekuliuoja sąvoka „baudinės netesybės“. Sutartyje nustatytos 2 mln. Eur sumos paskirtis nėra nubauti atsakovą už sutartinių įsipareigojimų pažeidimą. Tai, kad nemažo būrio teisininkų konsultuojamo atsakovo iniciatyva ši suma įvardyta kaip „bauda“, neleidžia teigti, kad ieškovas reikalauja baudinių netesybų. Ankstesnėje nagrinėtoje byloje atsakovas teigė, kad bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių vertė yra 2,4–2,8 mln. Eur, tačiau nagrinėjamoje byloje nurodo mažesnę jų vertę, be to, nepagrįstai teigia ir tai, kad sutarties kaina 45 000 Eur, todėl priteistinos baudos dydis daugiau kaip 30 kartų didesnis už sutarties kainą. Taigi teismai tinkamai taikė [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalį.
- 20.4. Kasaciniame skunde atsakovas pagrįstai teigia, kad teismas turi ne tik teisę, bet ir pareigą kontroliuoti, ar nustatomos netesybės nėra neprotingai didelės. Tačiau nagrinėjamu atveju Preliminariosios sutarties ir joje nustatytų netesybų dydžio kontrolę teismai jau atliko kitoje civilinėje byloje, kurioje nusprendė, kad ši sutartis yra galiojanti ir turi būti vykdoma joje nustatytais sąlygomis. Teismų praktikoje nėra nustatyta universalus netesybų dydžio, kuris būtų pripažintinas protingu kiekvienos bylos atveju, todėl teismas, sprenddamas netesybų mažinimo klausimą, kiekvieno konkrečiu atveju turi atsižvelgti į nagrinėjamos bylos faktinę situaciją. Nagrinėjamoje byloje atsižvelgtina į šias aplinkybes: sutartį joje nurodytomis sąlygomis (kartu ir sąlygas dėl sutarties kainos ir netesybų dydžio) parėngė atsakovas, kuris yra verslininkas, turintis tokių sutarčių sudarymo praktiką; jį nuolat konsultavo teisininkai; sutarties sąlygų derinimas užtruko keletą dienų ir kt.
- 20.5. Atsakovas nepagrįstai teigia, kad buvo pažeistas teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principas, nes atsakovo atsakomybė „neadekvati“ jo pagal Preliminariąją sutartį gautinai naudai. Preliminariosios sutarties tikslas (ir šalių ketinimai sudaryti tokią sutartį) buvo susitarti dėl atsakovo atsiskaitymo su ieškovu sąlygų ir būdų (bendrovės akcijos arba pinigai). Tai nėra įprastas sandoris, iš kurio atsakovas galėtų tikėtis kokios nors naudos. Taigi kontroliuojančiosios bendrovės akcijų dalį arba pinigus savo pasirinkimu ieškovas turėjo gauti iš atsakovo kaip atlygį už ieškovo ilgametę pagalbą atsakovui. Sutarties kaina (45 000 Eur) nėra atsakovo nauda ir negali būti laikoma sutarties verte, nes kitoje byloje atsakovas nurodė, kad planuotų perleisti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių kaina yra 2,4–2,8 mln. Eur. Atsakovas nepagrįstai spekuliuoja sutarties kainos ir netesybų santykiu. Baudos dydis atitinka sąžiningą verslo praktiką, nėra neproporcingas, nes ankstesniame teismo procese teismų konstatuota, kad Preliminariojoje sutartyje įtvirtinta esminė šalių nelygybė.
- 20.6. Atsakovas, nurodydamas, kad apeliacinės instancijos teismas rėmėsi vienu iš dviejų argumentų ir nenurodė motyvų, kodėl kitą atmeta, iš esmės kasaciniu skundu ginčija neegzistuojantį nutarties motyvą. Apeliacinės instancijos teismas bendrovės „Demir Holding OU“ dalių kainą kildino ne iš atsakovo įvardyto „vertinimo dokumento“ (nė vienas jų nelaikytinas tinkama turto vertinimo ataskaita), o vadovavosi prejudiciniais faktais, nustatytais Kauno apygardos teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#), kurioje konstatuota, jog 28,60 proc. kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių rinkos vertė yra 1 371 942 Eur. Atkreiptas dėmesys į tai, kad nurodomoje byloje atsakovas iš pradžių teigė, jog Preliminariąją sutartini įsipareigota perleisti bendrovės „Demir Holding OU“ dalių paketo vertė – 2,4–2,8 mln. Eur, o nagrinėjamoje byloje sąmoningai teikė savo užsąskaitas turto vertinimo ataskaitas, kuriomis tyčia sumažinta jų vertė.
21. Kasaciniu skundu ieškovas prašo pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. liepos 4 d. nutartį ir ieškovo reikalavimą tenkinti visiškai. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalies, 6.258 straipsnio 3 dalies normas, nes ieškovo naudai priteisiamas netesības sumažino nesant tam teisinio pagrindo. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad 2 mln. Eur netesybų suma, tariamai būdama didesnė už kontroliuojančiosios bendrovės dalių paketo vertę, neatitinka šalių interesų pusiausvyros ir teisingumo principo pagal [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalies ir 6.258 straipsnio 3 dalies nuostatas. Tačiau šis teismas neatkreipė dėmesio į tai, kad atsakovas 2017 m. sausio mėnesį pareiškė ieškoviui ieškinyje teigė, jog sudarant Preliminariąją sutartį 2014 m. bendrovės „Demir Holding OU“ dalių paketo, kurį jis įsipareigojo perleisti ieškoviui, vertė svyruoja tarp 2,4–2,8 mln. Eur. Taigi kitoje civilinėje byloje patvirtinta, kad šalys laikė kontroliuojančiosios bendrovės dalių vertę ne mažesne kaip 2 mln. Eur. Sprendžiant dėl Preliminariojoje sutartyje nustatytos baudos atitikties sutarties vertei, aktuali yra kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių vertė Preliminariosios sutarties sudarymo metu, o ne 2017 m. ar vėliau apskaičiuota vertė.
- 21.2. Sumažindamas netesības, Lietuvos apeliacinis teismas pažeidė sutarties privalomumo principą įtvirtinančią [CK 6.189 straipsnio](#) 1 dalies normą. Kitoje civilinėje byloje teismai nusprendė, kad Preliminariosios sutarties sąlygos neprieštaruja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei, o ši sutartis turi būti vykdoma joje nustatytais sąlygomis. Atsižvelgiant į šalių tikruosius ketinimus ir Preliminariosios sutarties sudarymo tikslą, šalių sulgytos ir sutartyje įtvirtintos netesybės nėra akivaizdžiai neprotingos ar per didelės, yra nustatytos šalių susitarimu, todėl nebuvo pagrindo jų mažinti. Tai, kad, sudarydamos sutartį, šalys nustato nemažas netesības, nereiškia, jog toks susitarimas prieštaruja viešajai tvarkai. Sprendžiant dėl dydžio yra svarbu atsižvelgti į tai, kad toks dydis pasirinktas šalių valia ir sulgytas sutartimi ir abi sutarties šalys – privatus verslo subjektai, turintys patirties verslo bei derybų srityje, galintys numatyti įsipareigojimų nevykdymo pasekmes ir laisva valia pasirenkantys sutarties sąlygas.
- 21.3. Sumažindamas ieškovo naudai priteisinas netesības iki minimalių nuostolių (bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių atpirkimo kainos), apeliacinis teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-12/2009](#); 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-409/2010](#)), draudžiančios mažinti netesības iki minimalių ar įrodytų nuostolių. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad [CK](#) yra įtvirtinta žemutinė netesybų mažinimo riba, tačiau tai nereiškia, kad netesybės turi sutapti su minimaliais ar įrodytais nuostoliais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-12/2009](#)); mažinant netesības neturi būti visiškai pažeistas sutarčių laisvės principas, o toks pažeidimas būtų, jeigu netesybės būtų mažinamos iki realiai patirtų ar minimalių nuostolių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-409/2010](#)); net jei netesybų suma viršija nuostolių sumą, tai nebūtinai reiškia, kad netesybės automatiškai privalo būti sumažintos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-7-304/2007](#)). Taigi apeliacinės instancijos teismas turėjo priteisti ieškoviui visas Preliminariojoje sutartyje nustatytas netesības.
- 21.4. Apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl Preliminariosios sutarties sudarymo ir vykdymo aplinkybių, pagrįstai vadovavosi

kitoje civilinėje byloje nustatytais prejudiciniais faktais. Tačiau sprendamas, ar 2 mln. Eur netesybų dydis nėra neprotingai didelis, apeliacinės instancijos teismas nesivadovavo prejudicijos taisykle ir byloje iš naujo nustatė aplinkybes, susijusias su Preliminariojoje sutartyje įtvirtintos baudos dydžiu ir baudos proporcingumu, nors Kauno apygardos teismas 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#) konstatavo, kad Preliminarioji sutartis yra teisėta, jos nuostatos neprieštaruja imperatyvioms normoms, ji turi būti vykdoma pagal joje nustatytas (sutartas) sąlygas. Atsakovas civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#) kėlė klausimą dėl Preliminariojoje sutartyje jo paties pasiūlymu įtvirtinto netesybų dydžio santykio su kaina ar Preliminariosios sutarties verte, galimo netesybų dydžio prieštaravimo imperatyvioms teisės normoms, tačiau bylą nagrinėję teismai atsakovo argumentus atmetė. Nustačius, kad Preliminariosios sutarties nuostatų, *inter alia* (be kita ko), Sutarties 4.5 punkto, galiojimo bei privalomumo šalims klausimas yra išnagrinėtas kitoje civilinėje byloje, pakartotinis netesybų dydžio revizavimas teismo sprendimu kitoje byloje yra negalimas.

22. Atsakovas atsiliepinu į ieškovo kasacinį skundą prašo jį atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

- 22.1. [CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalyje, 6.258 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas taikyti baudines netesības. Vienas iš baudinių netesybų atvejų – neprotingo dydžio netesybos. Teismai privalo kontroliuoti netesybų dydį. Apeliacinės instancijos teismas, mažindamas netesības, pagrįstai atsižvelgė į tai, kad netesybos yra nesąžiningos, neprotingos, neproporcingos, neatitinka sąžiningos verslo praktikos ir pažeidžia šalių lygiateisiškumą. Ieškovo kasacinio skundo teiginiai, susiję su netesybų mažinimu, yra tik subjektyvi aplinkybių interpretacija. Be to, netesybų mažinimui reikšminga ne sutarties dalyko vertė, o priešpriešinės prievolės dydis (t. y. sutarties kaina – ieškovas įsipareigojo sumokėti 45 000 Eur už kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis ne vėliau kaip 2017 m. gruodžio 20 d., nors galima šių bendrovės dalių vertė ir buvo didesnė). Kasacinio teismo praktika patvirtina, kad teismai, nustatydami protingą netesybų dydį, turi remtis ne sutarties dalyko verte, bet sutarties kaina (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 5 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-358-916/2015](#); 2010 m. kovo 15 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-106/2010](#); kt.).
- 22.2. Netesybų santykis su nuostoliais yra reikšminga aplinkybė netesybų mažinimui. Pagal kasacinio teismo praktiką, netesybos yra nukreiptos į minimalių kreditoriaus nuostolių atlyginimą ir negali būti kreditoriaus pasipelnymo šaltinis, negali leisti nukentėjusiai šaliai piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-147-421/2020](#)). Nuostolių ir netesybų santykiui reikšminga ir tai, kad šalių sutartis yra preliminarioji. Preliminariosios sutarties specifika lemia tai, kad preliminariosios sutarties pagrindu atlyginti tik tiesioginiai nuostoliai. Ieškovas byloje iš esmės neįrodo savo galimų nuostolių santykio su netesybomis.
- 22.3. Ieškovas nepagrįstai teigia, kad Preliminariojoje sutartyje nustatyta bauda yra atlygis už menamas tarpininkavimo paslaugas. Tokių faktinių aplinkybių nepatvirtina nė vienas byloje esantis įrodymas. Tai deklaratyvūs ieškovo teiginiai. Pažymėta, kad kitoje byloje Preliminarioji sutartis buvo vertinama apsimestimumo aspektu, t. y. ar ši sutartis buvo skirta kitam sandoriui pridengti, ir konstatuota, jog Preliminarioji sutartis yra sudaryta būtent dėl kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių perleidimo.
- 22.4. Nėra reikšminga aplinkybė, kieno iniciatyva buvo įtraukta į Preliminariąją sutartį netesības (baudą) įtvirtinanti nuostata. Atsakovas laikosi nuomonės, kad 2 mln. Eur bauda atsirado būtent ieškovo reikalavimu.
- 22.5. Ieškovo kasacinio skundo teiginiai, susiję su sutarties privalomumo principu, yra nepagrįsti. Netesybų mažinimui sutarties laisvės principo kontekste aktuali yra sutarties šalių interesų pusiausvyra. Sutarties šalių interesų pusiausvyrą aiškiai atskleidžia priešpriešinių prievolių apimtis: pagal Preliminariąją sutartį ieškovas turėjo pareigą sumokėti 45 000 Eur, todėl 2 mln. Eur baudos dydis viršija priešpriešinę prievolę daugiau kaip 40 kartų, o tai leidžia derinti šalių interesų pusiausvyrą ir mažinti baudos dydį.
- 22.6. Lietuvos apeliacinis teismas laikėsi kasacinio teismo išaiškinimų tiek, kiek tai susiję su ieškovo kasacinio skundo argumentais. Atkreiptas dėmesys į tai, kad ieškovo nurodyta kasacinio teismo praktika yra bendro pobūdžio. Be to, kasacinio teismo praktikoje nėra suformuluota draudimo mažinti netesības iki minimalių ar įrodytų nuostolių.
- 22.7. Ieškovas nepagrįstai kelia ribotos prejudicijos taikymo klausimą. Atsakovas kitoje byloje savo ieškinį grindė Preliminariosios sutarties prieštaravimu imperatyvioms įstatymo normoms ([CK 1.80 straipsnis](#)), apsimestiniu jos pobūdžiu ([CK 1.87 straipsnis](#)), sudarymu dėl apgaulės, smurto (psichologinio spaudimo ir psichinės prievartos) ([CK 1.91 straipsnis](#)). Netesybos nebuvo nurodomos kaip bylos nagrinėjimo dalykas. Šią bylą nagrinėjusių kasacinio teismo nutarties motyvuose nėra užsimenama apie netesības (baudą) ar jų dydį. Pažymėta, kad ankstesnėje byloje ieškovas nereikšė reikalavimo dėl netesybų priteisimo.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl preliminariosios sutarties sąvokos ir jos pažeidimo pasekmių

23. Preliminariosios sutarties sąvoka įtvirtinta [CK 6.165 straipsnio](#) 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad preliminarioji sutartimi laikomas šalių susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę – sutartį. Pagal to paties straipsnio 3 dalį preliminariojoje sutartyje šalys turi nurodyti terminą pagrindinei sutarčiai sudaryti; jeigu šis terminas nenurodytas, pagrindinė sutartis turi būti sudaryta per metus nuo preliminariosios sutarties sudarymo. Jeigu šalys per preliminariojoje sutartyje nustatytą terminą pagrindinės sutarties nesudaro, tai prievolė sudaryti šią sutartį pasibaigia (šio straipsnio 5 dalis). Jeigu preliminarioji sutartį sudariusi šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį, ji privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius (šio straipsnio 4 dalis).
24. Kasacinio teismo praktika, aiškinanti materialiosios teisės normas, reglamentuojančias preliminariosios sutarties institutą, yra pakankamai išplėtotą. Joje konstatuota, kad preliminarioji sutartis – tai ikisutartinių santykių stadijoje sudaromas organizacinio pobūdžio susitarimas dėl kitos sutarties sudarymo ateityje; tai nėra susitarimas dėl konkrečių veiksmų (turinčių tam tikrą vertę savaime arba tokių, kuriais perduodama tam tikra vertybė) atlikimo; vienas iš esminių preliminariosios sutarties bruožų yra tas, kad jos negalima reikalauti įvykdyti natūra, tačiau jos pažeidimo (nepagrįsto vengimo ar atsisakymo sudaryti pagrindinę sutartį) atveju kaltoji šalis privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Taigi preliminariosios sutarties objektas yra ne turtas, veiksmų rezultatas ar pan., dėl kurių įgijimo susitaria sutarties šalys, bet kitos sutarties sudarymas ateityje (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-166/2011](#); 2020 m. vasario 11 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-7-378/2020](#), 19 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

25. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismo nustatyta, kad tarp šios bylos šalių 2014 m. gruodžio 15 d. buvo sudaryta preliminarioji pirkimo-pardavimo sutartis, kuria atsakovas (pardavėjas) įsipareigojo nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. parduoti ir perduoti nuosavybėn ieškovui (pirkėjui) 715 vienetų bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių, o ieškovas įgijo teisę nupirkti ir priimti nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. sutartyje nurodytas akcinio kapitalo dalis už 45 000 Eur sumą; sutarties 4.4 punkte nustatyta, jog nuo 2017 m. gruodžio 5 d. iki 20 d. po sutarties kainos įskaitymo į pardavėjo sąskaitą banke bus pasirašyti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentai. Sutarties 4.5 punkte, be kita ko, buvo nurodyta, kad jei nuo 2018 m. gegužės 20 d. kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentai nebus pasirašyti, A. Č. (pardavėjas) įsipareigoja sumokėti R. D. (pirkėjui) 2 mln. Eur dydžio baudą. Byloje taip pat nustatyta, kad ieškovas (pirkėjas) 2015 m. balandžio 14 d. raštu pranešė atsakovui (pardavėjui) apie savo pageidavimą nupirkti Preliminariojoje sutartyje nustatytą skaičių vienetų bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių pagal šioje sutartyje nurodytą dalių kainą, ją įsipareigojo sumokėti atsakovui iki 2017 m. gruodžio 4 d., tačiau iki šios datos sutartos kainos nesumokėjo ir pagrindinė sutartis Preliminariojoje sutartyje nustatytais terminais nebuvo sudaryta. Šių aplinkybių pagrindu teismas nusprendė, kad pagal [CK 6.165 straipsnio](#) 5 dalį prievolė sudaryti šią sutartį pasibaigė. Šios pirmosios instancijos teismo nustatytos aplinkybės bei padaryta išvada apeliacinės instancijos teisme nebuvo ginčijamos, dėl jų nėra ginčo ir kasaciniame teisme.
26. Nagrinėjamoje byloje ieškovui (pirkėjui pagal Preliminariąją sutartį) pareiškus ieškinį dėl 2 mln. Eur sumos priteisimo iš atsakovo (pardavėjo pagal Preliminariąją sutartį), reikalavimą grindžiant Sutarties 4.5 punkto nuostata dėl baudos (žr. šios nutarties 25 punktą) bei pagrindinės sutarties nesudarymo faktą, tarp šalių kilo ginčas dėl Preliminariosios sutarties pažeidimo, kai joje nustatytu terminu pagrindinė sutartis nesudaryta. Taigi nagrinėjamoje byloje yra aktualus [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalyje nurodytų pasekmių klausimas (žr. šios nutarties 24 punktą).

Dėl sąžiningumo principo šalių ikisutartiniuose santykiuose ir [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalies taikymo pagrindo

27. Minėta, kad, pagal [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalies nuostatą, jeigu preliminarįją sutartį sudariusi šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį, ji privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius (žr. šios nutarties 23 punktą).
28. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad [CK 6.165 straipsnyje](#) nenustatyta preliminariosios sutarties nutraukimo taisyklių, tačiau įtvirtinta sutarties šalies atsakomybė tuo atveju, jeigu ši šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį. Preliminariajai sutarčiai netaikytinos bendrosios sutarčių nutraukimą dėl esminio sutarties pažeidimo reglamentuojančios teisės normos, įtvirtintos [CK 6.217 straipsnyje](#), nes jos nereglamentuoja ikisutartinių teisinių santykių. [CK 6.217 straipsnis](#) taikytinas tais atvejais, kai jau yra sudaryta pagrindinė sutartis. Preliminarioji sutartis pažeidžiama, jei jos šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį. Preliminariąją sutartį pažeidusi šalis privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Preliminariosios sutarties pažeidimo santykius reglamentuoja [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalis, o teismas, taikydamas nurodytą teisės normą, vadovaujasi [CK 1.5 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintais principais. Neįvykdžius preliminariosios sutarties, t. y. nesudarius pagrindinės sutarties, atsakomybė nuostolių atlyginimo forma gali kilti tik tuo atveju, jeigu atsisakyta sudaryti pagrindinę sutartį nepagrįstai, ir ši atsakomybė gali būti taikoma tai šaliai, kuri kalta dėl atsisakymo ją sudaryti (elgiasi nesąžiningai) (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-166/2011](#); 2016 m. sausio 13 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-687/2016](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
29. Sąžiningumas ikisutartiniuose santykiuose apima keletą svarbių pareigų; *pirma*, šalis neturėtų vesti derybų, jeigu ji apskritai neketina sudaryti sutarties; *antra*, nors ir nėra šalių pareigos sudaryti sutartį, tačiau sąžiningumas reikalauja, kad toli pažengusios derybos nebūtų nutrauktos be pakankamos priežasties, nes tokiose derybose viena ar kita šalis jau turi visiškai pagrįstą pagrindą tikėtis, jog priešingos šalies ketinimai yra rimti ir sutartis tikrai bus sudaryta; jeigu derybų metu šalys vis dėlto nepasiekia susitarimo ar vienai šaliai nepriimtinos kitos šalies siūlomos sąlygos, negalima versti šalies tęsti derybas, jeigu ši nenori derėtis, ar taikyti jai atsakomybę už tai, kad sutartis nebuvo sudaryta; tačiau šalies teisė pradėti derybas ir jas nutraukti nėra absoliuti – šią teisę šalis gali įgyvendinti nepažeisdama sąžiningumo principo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimą civilinėje byloje [Nr. 3K-P-382/2006](#); 2014 m. gegužės 22 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-286/2014](#)).
30. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovas sutartyje nustatytu terminu gavo ieškovo pranešimą apie jo siekį įsigyti Preliminariojoje sutartyje nurodytą turtą už joje nustatytą kainą, kurią įsipareigojo sumokėti atsakovui iki 2017 m. gruodžio 4 d. Šią aplinkybę teismas įvertino kaip patvirtinančią, kad Preliminarioji sutartis buvo pradėta vykdyti (žr. pirmosios instancijos teismo nutarties 34 punktą). Byloje taip pat nustatyta, kad iki nustatytos datos ieškovas kainos nesumokėjo, o 2017 m. sausio 6 d., t. y. iki Preliminariojoje sutartyje įtvirtinto kainos sumokėjimo termino, atsakovas kreipėsi į teismą su ieškiniu dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia, šis ieškinio reikalavimas atmestas kaip nepagrįstas ir neįrodytas. Šią aplinkybę pirmosios instancijos teismas įvertino kaip atsisakymo vykdyti Preliminariąją sutartį išreiškimą bei šioje sutartyje nustatytos įsipareigojimo neatlikti veiksmų, ribojančių pirkėjo (ieškovo) galimybę įsigyti parduodamas kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis ir jomis disponuoti, pažeidimą ir suteikiančią teisę ieškovui sustabdyti įsipareigojimo pagal Preliminariosios sutarties 4.3 punktą (kainos mokėjimą) vykdymą, o atsakovo atsisakymą sudaryti pagrindinę sutartį teismas pripažino nepagrįstu.
31. Su šiomis pirmosios instancijos išvadomis iš esmės sutiko ir apeliacinės instancijos teismas, pažymėdamas, kad atsakovas negali remtis tuo, jog ieškovas iki 2017 m. gruodžio 4 d. nesumokėjo sutarties kainos (45 000 Eur), nes ieškovas šios Sutarties sąlygos neįvykdė dėl paties atsakovo ankstesnių veiksmų. Atsakovo inicijuotą Sutarties ginčijimą teisme, prašant ją pripažinti negaliojančia *ab initio*, teismas pripažino lėmusiu tai, kad ieškovas neįvykdė savo įsipareigojimo mokėti Sutarties kainą, ir tai, kad atsakovas nebegali remtis tuo, jog ieškovas pirmas pažeidė Sutarties sąlygas.
32. Nesutikdamas su šiomis teismų išvadomis (šios nutarties 29, 30 punktai), atsakovas savo kasaciniame skunde teigia, kad teismai nepagrįstai išplėtė [CK 6.206 straipsnio](#) normą. Atsakovas, kreipdamasis į teismą dėl Preliminariosios sutarties pripažinimo negaliojančia, pasinaudojo jam įstatyme suteikta teise, tačiau jokio sutarties pažeidimo nepadarė. Ankstesnio teismo proceso metu Preliminarioji sutartis galiojo, taigi ieškovas neturėjo kliūčių įvykdyti savo pareigą – sumokėti Preliminariojoje sutartyje nustatytą kainą.
33. [CK 6.206 straipsnyje](#) nustatyta, kad viena šalis negali remtis kitos šalies neįvykdymu tiek, kiek sutarties neįvykdymą dėl jos pačios veiksmų ar neveikimo arba kitokio įvykio, kurio rizika jai pačiai tenka.
34. Kasacinio teismo praktikoje aiškinant [CK 6.206 straipsnio](#) normą pasisakyta, kad, sprendžiant dėl sutarties neįvykdžiusio skolininko atsakomybės, turi būti įvertinti sutarties neįvykdymui turėję įtakos kitos sutarties šalies veiksmai: pagal [CK 6.206 straipsnį](#) viena šalis negali remtis kitos šalies neįvykdymu tiek, kiek sutartis buvo neįvykdymą dėl jos pačios veiksmų ar neveikimo ar kitokio įvykio, kurio rizika jai pačiai ir tenka. Priklausomai nuo kreditoriaus veiksmų (neveikimo) įtakos skolininko prievolės neįvykdymui, kreditorius gali iš viso netekti teisės naudotis teisių gynimo būdais arba jo galimybės gali būti apribotos proporcingai veiksmų įtakai prievolės neįvykdymui (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 16 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-517/2010](#)).

35. Byloje nustatyta, kad 2017 m. sausio 6 d. pareikštu ieškiniu A. Č. ginčijo preliminariją sutartį dėl jos apsimestinumo, sudarymo dėl apgaulės ir psichologinio spaudimo, dėl sutartini įtvirtintos esminės šalių nelygybės, t. y. sutartis buvo ginčijama dėl valios ją sudaryti trūkumų. Įsiteisėjusiu teismo sprendimu ieškinys buvo atmestas, bylą dėl Preliminariosios sutarties negaliojimo nagrinėję teismai valios sutarties sudarymui trūkumų nenustatė. Priešingai, minėtoje byloje teismai nustatė, kad sutarties šalys ilgai tarėsi, derino sutarčių sąlygas, abiejų šalių susitarimas buvo pasiektas dėl visų sutarties sąlygų, o Sutaris neprieštaruoja bendriesiems teisės principams, viešajai tvarkai ar imperatyviosioms įstatymo nuostatom. Minėtoje byloje priimtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartyje bylą nagrinėjusių teismų sprendimai palikti nepakeisti, konstatuota, kad A. Č. R. D. pranešimą apie pastarojo siekį įsigyti akcinio kapitalo dalis pagal sudarytą Preliminariją sutartį gavo 2015 m. balandžio mėn., tačiau jokių veiksmų dėl Preliminariosios sutarties nugriūnimo jis nesiėmė iki 2017 metų. Taigi esant aplinkybei, kai Preliminariją sutartį sudariusi šalis, sutarčiai esant galiojančiai, ją ima ginčyti, teigdamą, kad sutartis neatitinka jos valios, tampa akivaizdu, kad ji neketina sutarties vykdyti ir pagrindinė sutartis dėl šios priežasties nebus sudaryta. Todėl nagrinėjamoje byloje teismai tokį atsakovo elgesį pagrįstai įvertino kaip atsakymo vykdyti Preliminariją sutartį išraišką, suteikiančią teisę ieškovui sustabdyti įsipareigojimo pagal Preliminariosios sutarties 4.3 punktą (kainos mokėjimą) vykdymą, o atsakovo atsakymą sudaryti pagrindinę sutartį pripažino nepagrįstu. Įvertinus aplinkybę, kad atsakovo teiginiai apie jo valią sudaryti Preliminariją sutartį įsiteisėjusiais teismų sprendimais yra pripažinti nepagrįstais, atsakovo atsakymas sudaryti pagrindinę sutartį, nesuėjus nustatytam terminui ieškovui sumokėti būsimos pagrindinės sutarties kainą, pripažintinas nesąžiningu veiksmu, lėmusiu Preliminariosios sutarties neįvykdymą – pagrindinės sutarties nesudarymą.
36. Bylą nagrinėję teismai, įvertinę atsakovo veiksmus kaip atsakymą sudaryti pagrindinę sutartį, nepaneigė ieškovo teisės pasinaudoti jam įstatymo suteikta teise kreiptis į teismą ir šios teisės įgyvendinimo nevertino kaip Preliminariosios sutarties pažeidimo. Tokių teismų išvadą lėmė aplinkybė, kad Preliminariosios sutarties ginčijimas dėl valios ją sudaryti trūkumo iš esmės atskleidė tai, kad atsakovas neketina sudaryti pagrindinės sutarties, t. y. faktiškai atsisako ją sudaryti. Atsižvelgdamį į sutarčių laisvės principą bei [CK 6.165 straipsnio](#) 5 dalies nuostata (jeigu šalys per preliminariojoje sutartyje nustatytą terminą pagrindinės sutarties nesudaro, tai prievolė sudaryti šią sutartį pasibaigia), teismai pagrįstai nusprendė, kad atsakovo atsakymas sudaryti pagrindinę sutartį suteikė teisę ieškovui sustabdyti įsipareigojimo pagal Preliminariosios sutarties 4.3 punktą (kainos mokėjimą) vykdymą. Kadangi atsakovas nepagrįstai atsisakė sudaryti pagrindinę sutartį, jis negali remtis aplinkybe, kad ieškovas nesumokėjo Preliminariojoje sutartyje nustatytos pagrindinės sutarties kainos, nes pagrindinė sutartis tokiu atveju nebegali būti sudaroma.
37. Taigi, atsakovas, atsisakęs vykdyti Preliminariją sutartį – atsisakęs sudaryti pagrindinę sutartį, negali remtis aplinkybe, kad jam Preliminariojoje sutartyje nustatytu terminu nebuvo sumokėta joje nustatyta pagrindinės sutarties kainą, nes pagrindinė sutartis nebuvo sudaryta dėl paties atsakovo veiksmų. Taigi atsakovo kasacinio skundo argumentai, kad teismai nepagrįstai išplėtė [CK 6.206 straipsnio](#) normą ir ją pažeidė, nėra pagrįsti.

Dėl civilinės atsakomybės taikymo pagal [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalį, nuostolių bei netesybų dydžio, jų santykio bei netesybų mažinimo pagrindų

38. Nustačius, kad preliminariosios sutarties šalis nepagrįstai atsisakė sudaryti pagrindinę sutartį, kyla atsakomybės pagal [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalį taikymo bei šios atsakomybės apimtys, nuostolių bei jų dydžio nustatymo, preliminariojoje sutartyje nustatytų netesybų (baudos) ir nuostolių santykio klausimai.
39. Nuostolių sąvoka yra įtvirtinta [CK 6.249 straipsnyje](#), kurio 1 dalyje nustatyta, kad žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų; piniginė žalos išraiška yra nuostoliai; jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas. Taigi nuostoliai yra piniginė žalos išraiška ir jie skirstomi į tiesioginius nuostolius bei negautas pajamas.
40. Netesybų samprata įtvirtinta [CK 6.71 straipsnyje](#). Pagal šio straipsnio 1 dalį netesybos apibrėžiamos kaip įstatymų, sutarties ar teismo nustatyta pinigų suma, kurią skolininkas privalo sumokėti kreditoriui, jeigu prievolė neįvykdyta arba netinkamai įvykdyta (bauda, delspinigiai). Netesybos gali būti nurodytos konkrečia pinigų suma arba užtikrinamosios prievolės sumos procentu ([CK 6.71 straipsnio](#) 2 dalis).
41. Kai pareiškiamas reikalavimas atlyginti nuostolius, netesybos įskaitomos į nuostolių atlyginimą ([CK 6.73 straipsnio](#) 1 dalis). Jeigu netesybos aiškiai per didelės arba prievolė iš dalies įvykdyta, teismas gali netesybas sumažinti, tačiau tik tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis). Šios [CK 6.73 straipsnio](#) nuostatos reiškia, kad tais atvejais, kai kreditorius prašo už prievolės netinkamą įvykdymą ir nuostolių, ir netesybų, netesybos įskaitomos į nuostolių atlyginimą: priteisiamas nuostolių atlyginimas, o jų dydžiu sumažinama netesybų suma. Šis įskaitymo principas, įtvirtintas ir [CK 6.258 straipsnyje](#), reglamentuojančiame sutartinę atsakomybę, taikytinas ir ikisutartiniais susitariniais, kai už įsipareigojimo sudaryti pagrindinę sutartį neįvykdymą konkrečios preliminariosios sutarties šalys susitarė mokėti netesybas.
42. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad 2014 m. gruodžio 15 d. sudarytos Preliminariosios pirkimo–pardavimo sutarties 4.5 punktu šalys susitarė, kad jeigu iki 2018 m. gegužės 20 d. bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių pardavimo ir perdavimo dokumentai nepasirašomi arba 2017 m. gruodžio 20 d. žymiai sumažės bendrovės rinkos vertė, pardavėjas įsipareigoja sumokėti pirkėjui 2 mln. Eur baudą. Pareikšdamas ieškinį byloje, ieškovas šią sumą prašė priteisti būtent šiuo Preliminariojoje sutartyje nurodytu pagrindu, tačiau ieškinyje, be kita ko, nurodė, kad kontroliuojančiosios bendrovės akcijų perleidimas arba 2 mln. Eur sumokėjimas pasirinktinai buvo pasiūlytas atsakovo kaip atlygis už ieškovo suteiktas paslaugas – pagalbą derybose, tarpininkavimą bei suteiktas paskolas. Tokios pat pozicijos ieškovas laikosi ir kasaciniame teisme (žr. šios nutarties 20.5 punktą). Taigi faktinis ieškovo pagrindas siejamas ne su ieškovo patirtais nuostoliais, o su kitais šalių teisiniais santykiais, neapimančiais nuostolių atlyginimo instituto ir neįrodančiais ieškovo patirtų nuostolių dėl Preliminariosios sutarties pažeidimo.
43. Kasacinio teismo išaiškinta, kad [CK 6.165 straipsnio](#) 4 dalyje įtvirtintas imperatyvas atlyginti kitai šaliai nuostolius, kurie padaromi įsipareigojimo sudaryti pagrindinę sutartį neįvykdymu. Tai reiškia, kad konstitucinio nuostolių atlyginimo principo turi būti laikomasi ir tokio pobūdžio ikisutartinuose santykiuose. Preliminariosios sutarties šalys gali susitarti dėl netesybų. Įskaitymo principas, nustatytas [CK 6.73 straipsnio](#) 1 dalyje, yra įtvirtintas ir [CK 6.258 straipsnio](#) 3 dalyje, reglamentuojančioje sutartinę atsakomybę, taikytinas ir ikisutartiniais susitarimais, kai už įsipareigojimo sudaryti pagrindinę sutartį neįvykdymą konkrečios preliminariosios sutarties šalys susitarė mokėti netesybas. Tačiau netesybos negali būti priemonė vienai iš šalių piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita. Jeigu netesybos aiškiai per didelės arba neprotingai didelės, teismas turi teisę savo nuožiūra jas sumažinti tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis, [6.258 straipsnio](#) 3 dalis). Teismas, nustatydamas, ar pagal [CK 6.73 ir 6.258 straipsnių](#) nuostatas yra pagrindas netesybas pripažinti neprotingai (aiškiai) didelėmis ir dėl to jas mažinti, ir sprenddamas, iki kokio dydžio netesybos mažintinos, turėtų vadovautis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, įvertinti visas reikšmingas šiam klausimui spręsti bylos aplinkybes (šalių sutartinių santykių pobūdį, ar nebuvo susitarimo taikyti išimties arba alternatyvias netesybas, prievolės vertę, prievolės pažeidimo aplinkybes, kreditoriaus patirtų nuostolių dydį ir kt.) ir stengtis nepažeisti sutarties šalių interesų pusiausvyros (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2010).
44. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad, aptariant preliminariosios sutarties neįvykdymo teisinius padarinius, reikia išspręsti klausimą, kas gi šiuo atveju galėtų sudaryti nuostolius, atlygintinus nepagrįstai atsisakius įvykdyti preliminariją sutartį, ir ar šie nuostoliai gali būti aiškinami taip

pat kaip nuostoliai, išieškoni dėl pagrindinės sutarties nevykdymo. Nekvestionuotina, kad preliminarinės sutarties nevykdymo atveju turi būti atlyginama tiesioginė žala (nuostoliai), t. y. derybų išlaidos (pvz., kelionės išlaidos, advokato honoraras, dokumentų parengimo išlaidos ir pan.), nebent šalys būtų susitarusios kitaip. Netiesioginė žala (nuostoliai) teisės doktrinoje apibrėžiama kaip dėl neteisėtų veiksmų patiriamos išlaidos arba turto sumažėjimas. Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra nurodoma, kad apie tai, ar patirti nuostoliai gali būti vertinami kaip negautos pajamos arba patirtos išlaidos (turto sumažėjimas), sprendžina pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų. Baigiamajame ikisutartinių santykių etape – sudarant preliminarinę sutartį – dar nėra visiškai tikrumo dėl to, ar bus sudaryta ir vykdoma pagrindinė sutartis, nes tai gali lemti įvairios aplinkybės. Be to, nustatyti ir juolab įrodyti netiesioginių nuostolių dydį dažnai yra sudėtinga. Ir ikisutartinių prievolių pažeidimo atveju galimos tokios faktinės ir teisinės situacijos, kai teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai reikalautų, kad nukentėjusiai sąžiningai ikisutartinių santykių šaliai būtų kompensuotos ne tik tiesioginės derybose dėl sutarties sudarymo turėtos išlaidos, tačiau taip pat prarastos konkrečios galimybės pinigine verte, kurios realumą ši šalis sugebėtų pagrįsti. Prarastos galimybės pinigine verte galėtų būti nustatoma taikant [CK 6.258 straipsnio](#) 5 dalyje nurodytą kainų skirtumo principą. Taigi tam tikrais ikisutartinių prievolių pažeidimo atvejais gali būti pagrindas spresti ne tik dėl tiesioginių išlaidų, bet ir dėl prarastos galimybės pinigines vertės, pagrįstos realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis (hipotetinėmis) pajamomis ar išlaidomis, priteisimo nukentėjusiai sąžiningai preliminarinės sutarties šaliai. Be to, kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais, nes faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda ir yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje [Nr. 3K-P-382/2006](#)).

45. Įstatyme įtvirtinti tik du netesybų mažinimo pagrindai: mažinamos aiškiai per didelės (neprotingai didelės) netesybos ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis, [6.258 straipsnio](#) 3 dalis) arba kai prievolė iš dalies įvykdyta ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis, [6.258 straipsnio](#) 3 dalis). Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad teismo teisė mažinti netesybas nėra absoliuti, nes ją riboja susitarime dėl netesybų išreikšta šalių valia ([CK 6.156, 6.189 straipsniai](#)) ir draudimas sumažinti netesybas žemiau tikrosios nuostolių sumos ([CK 6.73 straipsnio](#) 2 dalis). Pareiga įrodyti, kad netesybos yra aiškiai per didelės, tenka netesybas mažinti prašančiai šaliai (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020 66, 67 punktus).
46. Aiškiai per didelėmis netesybos pripažįstamos tada, kai jos neproporcingos, jų dydis prieštarauja protingumo, sąžiningumo principams, sąžiningai verslo praktikai ir suteikia galimybę nepagrįstai praturtėti vienai šaliai bei pažeidžia teisėtus kitos šalies interesus. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad teismas, nustatydamas, ar netesybos nėra akivaizdžiai per didelės, ir jas mažindamas turi taikyti esminį kriterijų – netesybų santykį su nuostoliais, nes tik įvertinęs skirtumą tarp nuostolių ir prašomų netesybų teismas gali nuspręsti, ar netesybų suma nėra pernelyg didelė ir nepagrįsta. Koks netesybų dydis yra tinkamas konkrečiu atveju, yra fakto klausimas, todėl kasacinis teismas teismo procesinio sprendimo dalį dėl netesybų mažinimo teisėtumo ir pagrįstumo tikrina tik tuo aspektu, ar sprendžiant dėl netesybų mažinimo nebuvo pažeisti įstatyme ir teismų praktikoje įtvirtinti netesybų mažinimo pagrindai ir kriterijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020, 68 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
47. Neprotingai didelės netesybos turi būti mažinamos tiek, kad būtų užtikrinta prievolės šalių interesų pusiausvyra – tiek skolininko interesas, jog netesybos išliktų kompensuojamojo pobūdžio ir nebūtų baudinės, tačiau taip pat turi būti gerbiamas kreditoriaus interesas, kad netesybos atliktų ir sutartinės prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės funkciją, todėl mažinant netesybas neturi būti visiškai pažeistas sutarčių laisvės principas ([CK 1.2 straipsnio](#) 1 dalis, [6.156 straipsnis](#)), o toks pažeidimas būtų, jei netesybos būtų mažinamos iki realiai patirtų ar minimalių nuostolių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-267-916/2015).
48. Tuo atveju, kai kreditorius nepareiškia reikalavimo atlyginti nuostolius dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, o prašo tik netesybų (kurios laikomos iš anksto nustatytais galimais kreditoriaus nuostoliais, kurių dydžio jam nereikia įrodinėti), teismas, manydamas, jog šalių sutartyje nustatytos netesybos yra neprotingai didelės, dėl jų mažinimo sprendžia atsižvelgdamas į konkrečios nagrinėjamos bylos aplinkybes, vertindamas byloje pateiktus įrodymus, vadovaudamasis savo vidiniu suvokimu. Teismas gali pasiūlyti ieškoviui pagrįsti prašomų priteisti netesybų dydžio atitiktį protingumo kriterijui ir pateikti įrodymų, kokio dydžio nuostolių jis realiai patyrė ([CPK 179 straipsnio](#) 1 dalis). Atitinkamai ieškovas, siekdamas pagrįsti, kad jo prašomos priteisti netesybos yra protingo dydžio, gali pateikti įrodymų, pagrindžiančių jo nuostolius dėl neįvykdytos ar netinkamai įvykdytos prievolės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-409/2010).
49. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas, įvertinęs sandorio vertę, aplinkybes, kad atsakovas yra verslininkas, kuris derybų dėl Preliminarinės sutarties sąlygų metu buvo atstovaujamas profesionalių teisininkų, byloje nenustatęs, kad ieškovas ateityje patirtų didelių nuostolių dėl atsakovo atsisakymo sudaryti pagrindę sutartį, nusprendė, kad sutarties 4.5 punkte įtvirtintas netesybų dydis, lyginant su Preliminariojoje sutartyje nustatyta kaina, yra aiškiai per didelis, todėl yra pagrindas sumažinti Preliminariojoje sutartyje nustatytas netesybas 4 kartus, t. y. iki 500 000 Eur dydžio. Taigi pirmosios instancijos teismas pripažino, kad netesybos yra aiškiai per didelės, ir tuo pagrindu jas sumažino, tačiau ieškovo nuostolių dėl Preliminarinės sutarties pažeidimo – atsakovo atsisakymo sudaryti pagrindinę sutartį – fakto ir dydžio nenustatė, taigi klausimo dėl nuostolių ir netesybų santykio nesprendė.
50. Bylą išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad sutarties kaina nebūtinai turi sutapti su sandorio verte. Pirmosios instancijos teismui nurodžius, kad bendrovės „Demir Holding OU“ akcinio kapitalo dalių rinkos vertė yra 1 371 942 Eur, o pagal Preliminarinės sutarties 4.4 punktą šių dalių pardavimo ir perdavimo dokumentuose privalo būti sąlyga, įpareigojanti pardavėją (atsakovą) atpirkti kontroliuojančiosios bendrovės dalis už 1,5 mln. Eur, jei pirkėjas (ieškovas) pateiks pardavėjui raštišką reikalavimą, šią sutarties sąlygą įvertino kaip patvirtinančią aplinkybę, kad Sutarties kaina nėra lygi sandorio vertei ir kad dėl Sutarties neįvykdymo ieškovas patyrė nuostolių negautų pajamų forma, nes negalėjo įgyvendinti Sutarties 4.4 punktu nustatytos teisės reikalauti iš atsakovo atpirkti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis už 1,5 mln. Eur. Taigi ieškovo nuostoliais apeliacinės instancijos teismas pripažino Preliminariojoje sutartyje nustatytoje būsimos pagrindinės sutarties sąlygoje, kuri turėjo įtvirtinti pardavėjo įsipareigojimą atpirkti kontroliuojančiosios bendrovės akcinio kapitalo dalis, nurodytą akcinio kapitalo dalių atpirkimo kainą.

51. Minėta, kad šioje byloje ieškovas savo reikalavimą grindė Preliminariosios sutarties 4.5 punkte nustatyta sąlyga dėl baudos, tačiau ieškinyje nurodė, kad bendrovės „Demir Holding OU“ akcijų perleidimas arba 2 mln. Eur sumokėjimas pasirinktinai buvo pasiūlytas atsakovo kaip atlygis už ieškovo suteiktas paslaugas – pagalbą derybose, tarpininkavimą bei suteiktas paskolas (žr. šios nutarties 42 punktą). Atsakovas teigė, kad nuostolių dydis turi būti sietinas su sutarties kaina (45 000 Eur). Tai reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas nustatė nuostolių dydį, kuris šioje byloje nebuvo įrodinėjamas. Be to, pripažinęs, kad sutartyje nustatytos netesybos neatitinka šalių interesų pusiausvyros ir yra pagrindas jas mažinti, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad sutartyje nustatytos netesybos sudaro daugiau kaip ketvirtadalį sandorio vertės. Kadangi sandorio verte teismas pripažino 1 371 942 Eur sumą, o Preliminariąja sutartimi nustatytos netesybos (bauda) – 2 mln. Eur, tokia teismo išvada yra klaidinga: tokiu atveju netesybos viršija ne tik sutarties kainą, bet ir sandorio vertę. Net ir tuo atveju, jei Preliminariosios sutarties šalys šios sutarties sudarymo metu sandorio verte laikė nustatytą netesybą (baudos) dydį, nenustačius realių ieškovo nuostolių dėl pagrindinės sutarties nesudarymo fakto ir dydžio, tokias netesybas būtų pakankamas pagrindas laikyti aiškiai per didelėmis, neatitinkančiomis šalių interesų pusiausvyros. Todėl bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad Preliminariąja sutartimi nustatytos netesybos yra aiškiai per didelės, iš esmės yra pagrįsta.
52. Kasacinio teismo vertinimu, toks nuostolių skaičiavimas, kokį atliko apeliacinės instancijos teismas, nėra tinkamas. Minėta, kad nuostolių dydį apeliacinės instancijos teismas susiejo su būsima pagrindine sutartimi, į kurią turėjo būti perkelta Preliminariosios sutarties nuostata, įtvirtinanti atpirkimo pareigą. Tačiau pagrindinė sutartis nebuvo sudaryta. Minėta, kad, patirtus nuostolius vertinant kaip negautas pajamas arba patirtas išlaidas (turto sumažėjimą), sprendina pagal tokius kriterijus: 1) ar pajamos buvo numatytos gauti iš anksto; 2) ar pagrįstai tikėtasi jas gauti esant normaliai veiklai; 3) ar šių pajamų negauta dėl neteisėtų skolininko veiksmų. Tam tikrais ikisutartinių prievolių pažeidimo atvejais gali būti pagrindas spręsti ne tik dėl tiesioginių išlaidų, bet ir dėl prarastos galimybės pinigines vertės, pagrįstos realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis (hipotetinėmis) pajamomis ar išlaidomis, priteisimo nukentėjusiai sąžiningai preliminariosios sutarties šaliai (žr. šios nutarties 44 punktą). Preliminariosios sutarties 4.4 punkto nuostatoje, įtvirtinančioje sąlygos dėl dalių atpirkimo įtraukimą būsimojoje pagrindinėje sutartyje, nurodyta, kad pareiga atpirkti akcijas atsakovui atsiras, jei pirkėjas pateiks pardavėjui raštišką reikalavimą. Taigi, net ir sudarius pagrindinę sutartį ir į ją įtraukus nurodytą sąlygą, pareigai atpirkti akcinio kapitalo dalis atsirasti būtina dar viena sąlyga – pirkėjo raštiškas reikalavimas. Toks reikalavimas priklausytų nuo pirkėjo valios ir (ar) kitų aplinkybių. Taigi Preliminariojoje sutartyje nurodyta pagrindinės sutarties, kuri liko nesudaryta, sąlyginė nuostata dėl akcinio kapitalo dalių atpirkimo negali būti tinkamas pagrindas skaičiuoti pardavėjo nuostolius dėl pagrindinės sutarties nesudarymo, nes tokių pajamų tikimybė yra sąlyginė, o galbūt prarastos galimybės pinigine verte pagrįsta ne realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o tikėtinomis (hipotetinėmis) pajamomis.
53. Ieškovo kasaciniame skunde teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas nesivadovavo prejudicijos taisykle ir byloje iš naujo nustatė aplinkybes, susijusias su Preliminariojoje sutartyje įtvirtintos baudos dydžiu ir baudos proporcingumu, nors Kauno apygardos teismas 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime konstatavo, kad Preliminarioji sutartis yra teisėta, jos nuostatos neprieštarauja imperatyvioms normoms, ji turi būti vykdoma pagal joje nustatytas (sutartas) sąlygas.
54. Atleidimo nuo įrodinėjimo pagrindai yra įtvirtinti [CPK](#) 182 straipsnyje, kurio 2 punkte nustatyta, kad nereikia įrodinėti aplinkybių, nustatytų įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje civilinėje ar administracinėje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisines pasekmes ir nedalyvavusiems byloje asmenims. Aiškindamas šią teisės normą, kasacinis teismas yra nurodęs, kad prejudiciniais faktais laikytinos kitoje byloje įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytos aplinkybės; prejudicinių faktų galią tokios aplinkybės turi tik tuo atveju, kai abiejose bylose bet kokių procesinių statusu dalyvauja tie patys asmenys, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas sukelia teisinius padarinius ir nedalyvavusiems byloje asmenims; pirmesnėje civilinėje byloje nustatyti faktai pripažintini prejudiciniais tik tada, kai jie toje byloje buvo įrodinėjimo dalykas ar bent jo dalis, svarbu, kad įrodinėjamas faktas būtų reikšmingas abiejose bylose (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gruodžio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-360-916/2020 123 punktą ir jame nurodytą ankstesnę kasacinio teismo praktiką).
55. Įsiteisėjusiam Kauno apygardos 2017 m. gruodžio 21 d. sprendime, priimtam civilinėje byloje [Nr. e2-1599-259/2017](#) pagal ieškovų A. Č., UAB „Ketonas“ ieškinį atsakovams I. B., R. D. dėl preliminarinių sutarčių pripažinimo negaliojančiomis, neturtinės žalos, nuostolių atlyginimo, išskeldinimo iš užimamų patalpų ir atsakovų I. B., R. D. priešieškinį ieškovams A. Č., UAB „Ketonas“; atsakovei akcinei bendrovei SEB bankui dėl susitarimo dėl pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo pripažinimo pagrindine pirkimo–pardavimo sutartimi arba nuostolių atlyginimo, konstatuota, jog teismas vertina, kad dėl visų sutarties sąlygų buvo pasiektas abiejų šalių susitarimas, ginčijami Susitarimas ir Sutaris neprieštarauja bendriesiems teisės principams, viešajai tvarkai ar imperatyviosioms įstatymo nuostatoms, ieškovai nepasinaudojo įstatyme įtvirtinta galimybe šaliai atsisakyti sutarties ar atskiros jos sąlygos, jeigu sutarties sudarymo metu sutartis ar atskira jos sąlyga nepagrįstai suteikė kitai šaliai perdėtą pranašumą; sutartinių santykių šalims susitarus dėl esminių Sutarties ir Susitarimo sąlygų ir šias sąlygas pradėjus vykdyti, o vėliau derybų keliu nepasiekus abipusio susitarimo dėl sutarties sąlygų pakeitimo ir suinteresuotai šaliai nesikreipus į teismą dėl sutarties sąlygų pakeitimo, Sutaris ir Susitarimas privalo būti vykdomi pagal juose nustatytas (sutartas) sąlygas. Minėtoje civilinėje byloje A. Č. ieškinį dėl Preliminariosios sutarties nuginklėjimo reiškė [CK](#) 1.80, 1.87, 1.91 straipsniuose nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, teigdamas, kad Preliminarioji sutartis buvo pasirašyta vekseliuose nurodyto skolinio įsipareigojimo įvykdymui užtikrinti, kad Preliminariosios sutarties nuostatos sukuria jam neproporcingai dideles pareigas bei milžiniškas finansines pasekmes, o atsakovas gauna neproporcingai didelę naudą, todėl minėtos nuostatos prieštarauja [CK](#) 1.2 straipsnyje įtvirtintiems civilinių santykių teisinio reglamentavimo principams, *inter alia*, subjektų lygybei, ir šia prasme įtvirtina esminę sutarties šalių nelygybę; taip pat teigė, kad sutartis pasirašyta dėl apgaulės, psichinės prievartos ir psichologinio spaudimo, o neprotingai žema Preliminariosios sutarties kaina (45 000 Eur) patvirtina, kad ji buvo sudaryta kaip vekselys nurodyto skolinio įsipareigojimo įvykdymo užtikrinimas. Tai patvirtina, kad įrodinėjimo dalykas ankstesnėje byloje buvo Preliminariosios sutarties negaliojimo pagrindų nustatymas. Šioje byloje nagrinėjamas ieškovo R. D. ieškinyje dėl Preliminariojoje sutartyje nustatytų netesybų (baudos) priteisimo, todėl nagrinėjimo dalykas šioje byloje – civilinės atsakomybės dėl Preliminariosios sutarties pažeidimo – atsisakymo sudaryti pagrindinę sutartį – taikymas. Taigi įrodinėjimo dalykas šioje civilinėje byloje ir anksčiau išnagrinėtoje civilinėje byloje nesutampa, todėl teismai pagrįstai nepripažino prejudiciniais faktais anksčiau išnagrinėtoje byloje nustatytų faktų dėl Preliminariosios sutarties galiojimo ginčytais jos negaliojimo pagrindais. Todėl ieškovo kasacinio skundo teiginiai, kad teismas nesivadovavo prejudicijos taisykle ir ją pažeidė, nėra pagrįstas ir nesudaro skundžiamos nutarties panaikinimo pagrindo.

56. Ieškovo kasaciniame skunde taip pat teigiama, kad, sumažindamas jo naudai priteistas netesybas iki minimalių nuostolių (kontroliuojančiosios bendrovės dalių atpirkimo kainos), apeliacinis teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, draudžiančios mažinti netesybas iki minimalių ar įrodytų nuostolių. Ieškovo teigimu, sumažindamas netesybas, apeliacinės instancijos teismas pažeidė sutarties privalomumo principą įtvirtinančią [CK 6.189 straipsnio](#) 1 dalies normą; kitoje civilinėje byloje teismai nusprendė, kad Preliminariosios sutarties sąlygos neprieštaruja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ar gerai moralei, o ši sutartis turi būti vykdoma joje nustatytais sąlygomis.
57. Minėta, kad ieškovas, pareikšdamas ieškinį šioje byloje dėl 2 mln. Eur netesybų, šį savo reikalavimą grindė Preliminariosios sutarties 4.5 punkto nuostata dėl baudos sumokėjimo, o faktiniu reikalavimo pagrindu nurodė atsakovo atlygi už ieškovo jam suteiktas paslaugas, tačiau neįrodinėjo realių nuostolių turėtų išlaidų ar (ir) negautų pajamų forma fakto ir dydžio. Šios nutarties 43 punkte pažymėta, kad netesybos negali būti priemonė vienai iš šalių piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita; jeigu netesybos aiškiai per didelės arba neprotingai didelės, teismas turi teisę savo nuožiūra jas sumažinti tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo. Tuo atveju, kai kreditorius nepareikia reikalavimo atlyginti nuostolius dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, o prašo tik netesybų (kurios laikomos iš anksto nustatytais galimais kreditoriaus nuostoliais, kurių dydžio jam nereikia įrodinėti), teismas, manydamas, jog šalių sutartyje nustatytos netesybos yra neprotingai didelės, dėl jų mažinimo sprendžia atsizvelgdamas į konkrečios nagrinėjamos bylos aplinkybes. Aiškiai per didelėmis netesybos pripažįstamos tada, kai jos neproporcingos, jų dydis prieštaruoja protingumo, sąžiningumo principams, sąžiningai verslo praktikai ir suteikia galimybę nepagrįstai praturtėti vienai šaliai bei pažeidžia teisėtus kitos šalies interesus (žr. šios nutarties 46, 48 punktus). Neprotingai didelės netesybos turi būti mažinamos tiek, kad būtų užtikrinta prievolės šalių interesų pusiausvyra – tiek skolininko interesas, jog netesybos išliktų kompensuojamojo pobūdžio ir nebūtų baudinės, tačiau taip pat turi būti gerbiamas kreditoriaus interesas, kad netesybos atliktų ir sutartinės prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės funkciją (žr. šios nutarties 47 punktą). Taigi netesybų mažinimas yra įstatyme įtvirtinta byla nagrinėjančio teismo prerogatyva. Teismui tokia teisė suteikta, siekiant užtikrinti šalių lygiateisiškumą, teisingumą, sąžiningumo bei protingumo principų įgyvendinimą civiliniuose teisiniuose santykiuose bei pašalinti galimybę bet kuriai iš šalių piktnaudžiauti savo teise ir nepagrįstai praturtėti kitos šalies sąskaita. Todėl teismams nustatius, kad šalių sutartyje nustatytos netesybos yra aiškiai per didelės, o ieškiniu neprašoma atlyginti nuostolius dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo ir tokie nuostoliai neįrodinėjami ar neįrodomi, netesybų mažinimas nereikia sutarties privalomumo principo pažeidimo ar nukrypimo nuo kasacinio teismo praktikos, draudžiančios mažinti netesybas iki minimalių ar įrodytų nuostolių.

Dėl bylos procesinės baigties

58. Kasacinis teismas šioje nutartyje išdėstytų argumentų pagrindu konstatuoja, jog byla nagrinėjusių teismų išvada, kad Preliminariąja sutartimi šalių nustatytos netesybos yra aiškiai per didelės, iš esmės yra pagrįsta, padaryta tinkamai įvertinus faktines byloje nustatytas aplinkybes bei tinkamai taikant ir aiškinant netesybų mažinimo pagrindus reglamentuojančias materialiosios teisės normas, nenukrypstant nuo jas aiškinant ir taikant suformuotos kasacinio teismo praktikos. Tačiau ieškovui iš esmės neįrodinėjant ir nepagrindžiant savo nuostolių, patirtų dėl Preliminariosios sutarties pažeidimo, o apeliacinės instancijos teismui nuostolių skaičiavimą atlikus netinkamai, išlieka aktualus klausimas dėl netesybų, atitinkančių proporcingumo, protingumo, sąžiningumo principus, sąžiningą verslo praktiką ir nesuteikiančių galimybės nepagrįstai praturtėti vienai šaliai bei nepažeidžiančių teisėtų kitos šalies interesų dydžio. Kasacinio teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismo išvada, kad yra pagrindas mažinti sutartimi nustatytas netesybas iki 500 000 Eur dydžio, t. y. iki ketvirtadalio sutartimi nustatytos jų sumos, nors ir nėra pakankamai išsamiai argumentuota, tačiau iš esmės atitinka minėtus principus, padaryta pagrįstai atsizvelgiant į tai, jog byloje nėra nustatyta, kad ieškovas realiai patyrė ar ateityje galėtų patirti didelių nuostolių, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas paliktinas galioti, o apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

59. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 5 dalį, jeigu kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą. Tenkinant iš dalies atsakovo kasacinį skundą, o ieškovo kasacinį skundą atmetant ir paliekant galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, keistinas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas apeliacinės instancijos teisme ([CPK 93 straipsnio](#) 1, 5 dalys).
60. Bylinėjimosi išlaidos apeliacinės instancijos teismas perskirstytinas pagal proporciją, kad ieškinys tenkintas 25 proc. (tenkinta dalis turinio ieškinio reikalavimo, o reikalavimas priteisti procesines palūkanas laikytinas išvestiniu reikalavimu). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad pirmosios instancijos teismas bylinėjimosi išlaidas skirstė pagal proporciją, kad ieškinys tenkintas 62 proc., tačiau atsakovas apeliaciniu skundu neginčijo tokio teismo sprendimo, todėl kasacinis teismas šių bylinėjimosi išlaidų klausimo nesprendžia.
61. Bylos duomenimis, ieškovas už apeliacinį skundą 2019 m. spalio 15 d. sumokėjo 11 250 Eur žyminio mokesčio. Dokumentų, patvirtinančių atstovavimo apeliacinės instancijos teisme išlaidas, ieškovas nepateikė. Dėl to iš atsakovo ieškovo naudai priteistina 2812,50 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliaciniame teisme atlyginimo.
62. Atsakovas 2020 m. birželio 29 d. pateikė teismui prašymą priteisti iš ieškovo 5532,73 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo. Atsizvelgiant į atmetą ieškinio dalį, iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 4149,55 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
63. Atlikus nutarties 61–62 punktuose nurodytų sumų įskaitymą, iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 1337,05 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliaciniame teisme atlyginimo.
64. Kasaciniame teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos atlygintinos pagal proporciją, kad ieškovo kasacinis skundas atmetas, o atsakovo kasacinis skundas tenkintas 66 proc.
65. Kasaciniame teisme ieškovas sumokėjo 5063 Eur žyminio mokesčio. Atmetus ieškovo kasacinį skundą, šių jo patirtų išlaidų atlyginimas nepriteistinas iš atsakovo. Duomenų apie ieškovo patirtas atstovavimo išlaidas nepateikta, todėl teisėjų kolegija nesprendžia dėl jų dalies priteisimo.
66. Atsakovas kasaciniame teisme sumokėjo 11 250 Eur žyminio mokesčio. Atsizvelgiant į tenkintą atsakovo kasacinio skundo dalį, iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 7425 Eur šių išlaidų atlyginimo.
67. Atsakovas prašo priteisti 12 432,75 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo, šias išlaidas, be kita ko, sudaro bylos medžiagos analizė, teisinės konsultacijos, kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą rengimas. Prašomų priteisti atstovavimo išlaidų atlyginimo dydis viršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintose Rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) nustatytus maksimalius dydžius. Atsizvelgiant į Rekomendacijų 8.12 punkte nurodytą rekomenduojamą priteisti užmokesčio už kasacinį skundą dydį, taip pat į tenkintą atsakovo kasacinio skundo dalį, iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 2734,38

Eur (4143 Eur x 66 proc.) atlyginimo. Atsižvelgiant į Rekomendacijų 8.14 punkte nurodytą rekomenduojamą priteisti užmokesčio už atsiliepimo į kasacinį skundą dydį, taip pat į tai, kad ieškovo kasacinis skundas atmestas visiškai, iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 2347,70 Eur šių išlaidų atlyginimo. Iš viso iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 5082,08 Eur atstovavimo kasaciniame teisme išlaidų atlyginimo.

68. Susumavus nutarties 63, 66 ir 67 punktuose priteistas sumas, iš viso iš ieškovo atsakovo naudai priteistina 13 844,13 Eur (1337,05 Eur + 7425 Eur + 5082,08 Eur) bylinėjimosi apeliacinės instancijos ir kasaciniame teisme atlyginimo.
69. [CPK 96 straipsnio](#) 6 dalyje nustatyta, kad jeigu iš šalies pagal šį straipsnį į valstybės biudžetą išieškotina bendra suma yra mažesnė už teisingumo ministro kartu su finansų ministru nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, teismas tokios sumos nepriteisia ir ji nėra išieškoma. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymu Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“ (redakcija, įsigaliojusi nuo 2020 m. sausio 23 d.) nustatyta minimali 5 Eur valstybei priteistina bylinėjimosi išlaidų suma. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 1 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, šioje byloje kasaciniame teisme patirta 3,10 Eur tokio pobūdžio bylinėjimosi išlaidų. Dėl to šių išlaidų atlyginimas iš šalių valstybei nepriteistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 14 d. nutartį panaikinti ir palikti galioti Kauno apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 16 d. sprendimą.

Priteisti iš ieškovo R. D. (a. k. (duomenys neskelbtini) atsakovo A. Č. (a. k. (duomenys neskelbtini) naudai 13 844,13 Eur (trylika tūkstančių aštuonis šimtus keturiasdešimt keturis Eur 13 ct) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai   Gražina Davidonienė

Gediminas Sagatys

Donatas Šernas